

הפרעת הלמידה, למרות שאינם בהכרח גורמים לה. אצל ילדים הסובלים מקשיים בתפקודי ראייה, רואים לעיתים תופעות דמויות הפרעות קשב וריכוז, או הפרעות העוללות להתבטא כלקויות למידה, בין השאר כקשיים ברכישת הקריאה, בחשבון, בהבעה בכתב. בדיקת הראייה השגרתית שנערכת לילדים לפני הכניסה לכיתה א' אינה בודקת בהכרח את כל תפקודי הראייה."

מחקר שנערך לפני כעשר שנים, השווה בין יעילות תרגילי עיניים לעומת הוראה מתקנת בשיפור הפרעות למידה אצל ילדים. פרופ' יאיר מורה, מנהל היחידה לרפואת עיניים לילדים ופזילה במרכז הרפואי אסף הרופא, מסביר כי "המחקר נערך על ידי האורתופטיסטית דניאלה עצמון, ופרופסור פנחס נמט מנהל מחלקת העיניים באסף הרופא. השתתפו בו 120 ילדים בגילאי שבע עד שמונה עם הפרעות למידה. הילדים חולקו לזוגות שכללו ילדים עם אותה מנת משכל ובעיות עיניים דומות, כקשיי מיקוד למשל. אחד מכל זוג ילדים נשלח לבדיקה של אורתופטיסטית וביצוע תרגילי עיניים, והאחר - להוראה מתקנת של ליקויי למידה.

"לאחר מספר חודשי טיפול נבדקו הילדים שוב. התברר שרמת הקריאה השתפרה הן בקרב הילדים שקיבלו תרגילי עיניים בלבד והן בקרב הילדים שקיבלו הוראה מתקנת בלבד. אלא שהאחרונים הוסיפו להתלונן על דמעת, כאבי ראש ורגישות בעיניים. הילדים שקיבלו תרגילי עיניים, לעומתם, חדלו להתלונן על בעיות בעיניים ובאופן כללי הרגישו טוב יותר. לאבחון ליקויי הראייה וטיפול בהתאם יש איפוא השפעה גדולה על שיפור תפקודי הלמידה אצל ילדים."

מהם ליקויי הראייה השכיחים הגורמים להפרעות למידה? פרופ' מורד: "ראשית, בעיית מיקוד הראייה. מיומנויות קריאה וכתובה דורשות מיקוד עיניים על הדף למשך זמן ממושך. העתקה מן הלוח דורשת גם היא ריכוז המבט לרחוק ומיקודו על הדף לסירוגין. כשיש בעיה במיקוד ובריכוז, ההפרעה באה לידי ביטוי בהעתקה איטית מהלוח בשגיאות, באיבוד סבלנותו של הילד, לעיתים היא מעוררת הפרעה בכיתה, התחמקות מהכנת שיעורים, וקבלת תווית של עצלן או 'סובל מהפרעת קשב'."

עוד מציע פרופ' מורד כמה דרכים לזיהוי בעיות ראייה אצל ילדים:

◀ **הפרעה במיקוד הראייה** וכשהעיניים

לפני הריטלין, אולי משקפיים?

בעיות ראייה בלתי מאובחנות עלולות לגרום לילדים לקשיי למידה. אם הילד שלכם לא מצליח להתרכז בכיתה, כדאי שתבדקו לו קודם כל את העיניים | אורית לב

לעיתים קרובות, דילוג על מילים, דילוג על שורות, קריאה חוזרת ונשנית לצורך הבנת הנקרא, ריכוז לזמן קצר בקריאה או בהעתקה, הכנת שיעורי בית הנמשכת זמן רב מהצפוי, הבנה טובה בהקשבה יותר מאשר בקריאה, קושי בזיהוי אותיות או מספרים, קושי להבחין בין ימין לשמאל. תופעות אלו עלולות להעיד על בעיות בראייה התפקודית ועוללות לגרום לקשיי למידה."

כאשר ילד סובל מפזילה נראית לעין קל יותר לאבחן אותו, אולם לעיתים הסימנים לליקוי ראייה אינם נראים לעין לא מקצועית, ועדיין עלולים להחמיר הפרעות למידה.

אתי מוה, קלינאית תקשורת ומרצה במכללת הדסה, מוסיפה כי "קשיים מסוג ליקויי ראייה עלולים להחמיר את

הילד שלכם מפריע בכיתה, מתקשה בקריאה ולא מצליח להתרכז? לפני שאתם ממחרים אותו לאבחון הפרעות קשב וריכוז, קחו אותו לבדיקת ראייה.

ד"ר רחל אייכלר-מרון, אופטומטריסטית מוסמכת ומנהלת מרפאות תרפיה ויזואלית במכללת הדסה, אומרת ש"רגע לפני שאתם חושבים על ריטלין, שימו לב אם הילד סובל משניים או יותר מהסימנים הבאים: סטייה של אחת העיניים פנימה או החוצה, סגירת עין בזמן קריאה או בשמש, תלונות על טשטוש, דמעות או ראייה כפולה בזמן קריאה או העתקה מהלוח, תלונות על כאב עיניים אחרי בית ספר או אחרי קריאה, הימנעות מקריאה, קושי בהעתקה מהלוח, קריאה איטית יחסית לבני הגיל, איבוד מקום הקריאה

”בעיות של קוצר או רוחק ראייה אפשר לרוב לפתור בעזרת משקפיים. בעיות הקשורות לשרירי העיניים אפשר לפתור בעזרת תרגול שרירי העיניים”

יבדוק הרופא בין השאר ראייה דו-עינית, פוקוס ותנועות עיניים.

איך מטפלים בילד שמתגלה אצלו בעיה? לדברי ורדה לנדאו, אורתופטיסטית בקופת החולים מכבי, ולשעבר אחראית על יחידת האורתופטיקה באיכילוב, ”בעיות של קוצר או רוחק ראייה אפשר לרוב לפתור בעזרת משקפיים. בעיות הקשורות לשרירי העיניים אפשר לפתור לא פעם בעזרת תרגול שרירי העיניים עם אורתופטיסטית.”

מתי כדאי להתחיל בטיפול?

”רצוי להתחיל לפני כיתה א', אבל גם במהלך הלימודים בכיתות א'-ב' לא מאוחר מכדי לפתור את הבעיה.” ■

סטות החוצה או פנימה): עלולה להפריע לילה, כי היא גורמת לכאבי ראש, לכפל ראייה ולטשטושה. הילד נלחם בעיניים הבורחות ממיקוד בזמן קריאה וכתבה. בזמן קריאה הילד מאבד את השורה, וצריך לחזור אליה שוב ושוב. הוא מדווח על ראייה כפולה. לעיתים העיניים מאדימות ומופיעה דמעת.”

קוצר ראייה: זהו מצב שיש בו קושי בראייה לרחוק; הילד מתקשה לקרוא מה כתוב על הלוח. לא תמיד הוא מדווח על הקושי שלו. לעיתים הוא מסתגר או מאבד עניין בנעשה בכיתה.

רוחק ראייה הוא מצב הפוך; הילד רואה יחסית טוב מרחוק, אבל קשה לו למקד את הראייה לקרוב. לעיתים הוא מצליח בכך על ידי אימוץ שרירי העין, אבל הדבר כרוך במאמץ ניכר הגורם בין השאר לכאבי ראש, טשטוש חולף וכפל ראייה. במצב זה, הילד יעדיף לא אחת להימנע מקריאה וכתבה. הוא לא יתלונן, כי הוא לא מכיר מצב אחר. רוחק ראייה קיים לרוב מינקות.

עין עצלה: לעיתים קיימת בעיה בראייה בעין אחת בלבד, אך כיוון שהעין האחרת מפצה על כך, אין הדבר מורגש, וכך מתפתחת עין עצלה. במקרה כזה האבחון והטיפול בגילאי שש עד שבע הוא חיוני, כי בגיל מאוחר יותר קשה ולעיתים בלתי אפשרי לתקן את הראייה.

”בעיות אחרות”, מוסיפה ד”ר אייכלר-מרון הן בין השאר, ”ליקוי בתיאום בין העיניים. כשקוראים, שתי העיניים מתמקדות באותו זמן באותיות שבדף הקריאה. תיאום לקוי בין העיניים עלול לגרום לראייה כפולה, איבוד מקום הקריאה בדף, כאב ראש או אובדן הריכוז בקריאה לזמן ממושך. לעיתים אפשר להבחין כסטייה בתיאום בין העיניים במבט רגיל ולעיתים אפשר לאבחנה רק כשהמבט מתרכז בעצמים קרובים.

ליקוי בתיאום בין העיניים והידיים: כתיבה, שרטוט, העתקה, זריקת כדור ותפיסתו הן דוגמאות למגוון רחב של פעולות הדורשות מימוננות מפותחת ומלאה של התאמה בין העיניים והידיים. **ליקוי בתפיסת ראייה:** הכולל בין השאר יכולת זיהוי וקליטה, זיכרון חזותי, מה שונה בקבוצה או כיווניות - ימין ושמאל.”

ד”ר אייכלר-מרון ממליצה לפנות לרופא עיניים “בנוסף לבדיקות העיניים השגרתיות הנערכות כטיפת חלב ובכית הספר, ועוד לפני שהילד נכנס לבית הספר”. לדבריה, חשוב לבדוק את תקינות העין ולשלול ליקויי ראייה. בבדיקה